TIZIMLI YONDASHUVNING TARBIYAVIY JARAYONDAGI O‘RNI

XUSENOVA ZEBOXON ZARIF QIZI
Navoiy davlat universiteti
Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi
2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA: *Ushbu tezisda tizimli yondashuvning tarbiyaviy jarayondagi o‘rni, uning oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni samarali tashkil etishdagi ahamiyati yoritiladi. Tizimli yondashuv tarbiyaviy ishlarni faqat alohida tadbirlar majmui sifatida emas, balki maqsad, mazmun, shakl va metodlarni uzviy bog‘laydigan yagona tizim sifatida ko‘rib chiqadi. Mazkur yondashuv talabalar orasida ijtimoiy faollik, ma’naviy yetuklik, shaxsiy va kasbiy madaniyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, tizimli yondashuv asosida tarbiyaviy jarayonni rejalashtirish, monitoring qilish va baholash mexanizmlari aniq belgilanadi.*

Kalit so‘zlar: *Tizimli yondashuv, tarbiyaviy jarayon, oliy ta’lim, tarbiya, ma’naviy-axloqiy qadriyatlar, pedagogik tizim, baholash mexanizmi.*

O‘zbekiston Respublikasida ta’lim jarayoni va tarbiyaviy faoliyat qonuniy huquqiy asos bilan mustahkamlangan bo‘lib, bu hujjatlar tizimli yondashuvni tarbiyaviy jarayonda tatbiq etishga imkon beradi. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan 23-sentabr 2020-yilda qabul qilingan bo‘lib, bunda ta’limning maqsadi fuqarolarga bilim berish bilan birga tarbiya funksiyasini ham o‘z ichiga oladi. Bu qonunda ta’lim qonunchiligi va boshqa normativ hujjatlarning birligi belgilangan bo‘lib, tarbiyaviy jarayon oliy ta’limda uzviy va tizimli jarayon

sifatida amalga oshirilishi zarurligi ta’kidlangan. Bu esa tarbiyaviy ishlarni faqat alohida tadbirlar sifatida emas, balki butun ta’lim jarayoniga integratsiyalashgan tizimli mexanizm sifatida ko‘rishni ta’minlaydi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 08-oktabr 2019-yilda PF-5847-son bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi” oliy ta’lim va tarbiyaviy ishlar strategik yo‘nalishini belgilab beradi. Ushbu konsepsiyada oliy ta’lim muassasalarida ta’lim bilan birgalikda tarbiyaviy jarayonni tizimli rejalashtirish, monitoring qilish, innovatsion pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish kabi yo‘nalishlar ustuvor vazifa sifatida belgilangan va bu hujjat amaliyotda tarbiyaviy jarayonni davlat siyosati darajasiga ko‘taradi, talabalar ma’naviy va shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishni ta’minlaydi.

Amaliyotda tarbiyaviy jarayonning mazmuni va pedagogik metodikasi haqida O‘zbekiston olimlarining ilmiy ishlari mavjud. Masalan, Madina Ziyotova tomonidan 2025-yil 14-aprelda chop etilgan maqolada oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni tizimli tashkil etishning o‘ziga xos xususiyatlari va yo‘nalishlari tahlil qilingani ko‘rinadi. Bu maqolada tarbiyaviy ishlarning samaradorligi tizimlilik, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslanganlik tamoyillari orqali oshirilishi zarurligi ta’kidlangan bo‘lib, bu pedagogik yondashuvning amaliy ahamiyatini yoritadi.

Normativ hujjatlar doirasida oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy va ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tashkil etish bo‘yicha aniq amaliy chora-tadbirlar ham mavjud. Masalan, O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan 2019-yilda ishlab chiqilgan qarorda oliy ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy va tarbiyaviy ishlarni tashkil etish faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha talabalar fazilatlarini shakllantirish, ularni adabiyot, san’at, sport va sog‘lom turmush tarziga jalb etish kabi tizimli chora-tadbirlar belgilangan. Bu hujjat oliy ta’limda tarbiyaviy jarayonni tartibga soluvchi

amaliy yo‘nalishlarni belgilaydi va talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

O‘zbek talabalari va pedagoglari ham tarbiyaviy jarayonda tizimli yondashuvning ilmiy va amaliy ahamiyatini alohida ta’kidlab kelmoqdalar. Pedagogik tadqiqotlarda ta’lim va tarbiya jarayonining uzviyligi, talabalarning ijtimoiy va ma’naviy qobiliyatlarini rivojlantirishda tizimli rejalashtirish va baholash mexanizmlarini joriy etish masalalari yoritiladi. Bu olimlar ta’lim-tarbiya jarayonini markazlashtirgan holda amalga oshirishning pedagogik manfaatini ko‘rsatadi va tizimli yondashuvning amaliy pedagogik natijalari talabalarning shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarini mustahkamlaydi.

Umuman olganda, tizimli yondashuv tarbiyaviy jarayonda strategik mexanizm vazifasini bajaradi, chunki u tarbiyaviy ishlarni umumiy ta’lim jarayoni bilan uzviy bog‘lab, maqsad, mazmun, metod va baholash bosqichlarini bir tizimga birlashtiradi. O‘zbekiston Respublikasining qonunchilik hujjatlari va ilmiy yondashuvlar tarbiyaviy jarayonni faqat tadbirlar to‘plami bo‘lib emas, balki talabalarni ma’naviy, madaniy va ijtimoiy jihatdan yetuk shaxslar sifatida tarbiyalashni ta’minlovchi kompleks tizim sifatida ko‘rishga asos yaratadi.

Tizimli yondashuvning tarbiyaviy jarayondagi amaliy jarayoni – 4 ustunli jadval

Tizimli yondashuv elementi	Normativ hujjat (sana va yil)	Amaliy tatbiq jarayoni	Tizimli yondashuvning tarbiyaviy natijasi
Huquqiy asosni belgilash	O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi	Oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni ta’lim jarayoni bilan integratsiyalashgan	Talabalarda ma’naviy-axloqiy qadriyatlar shakllanadi, ijtimoiy faollik va

Tizimli yondashuv elementi	Normativ hujjat (sana va yil)	Amaliy tatbiq jarayoni	Tizimli yondashuvning tarbiyaviy natijasi
	Qonuni, 23.09.2020	tizim sifatida belgilash. Talabalar faoliyati fakultet va kafedralar tomonidan rejalashtiriladi.	ta’lim bilan uyg‘unlik hosil bo‘ladi.
Baholash va monitoring mexanizmi	Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi “Oliy ta’lim davlat ta’lim standarti: Asosiy qoidalar”, 19.10.2021	Talabalarning tarbiyaviy faoliyati baholash mezonlariga muvofiq aniqlanadi: akademik odob, ijtimoiy faollik, ma’naviy tadbirlarda ishtirok va jamoat tashabbuslari.	Tarbiyaviy jarayon tizimli bo‘lib, talabalar faoliyati aniq mezonlar asosida baholanadi.
Strategik rejalashtirish	“O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi”, Prezident Farmoni PF-5847, 08.10.2019	Tarbiyaviy ishlar strategik reja asosida olib boriladi. Fuqarolik tarbiyasi, kasbiy madaniyat, milliy va umuminsoniy qadriyatlar yo‘nalishlari aniqlanadi.	Talabalar jamoatchilikda faol pozitsiya egallaydi, milliy qadriyatlar va kasbiy madaniyatni egallaydi.

Tizimli yondashuv elementi	Normativ hujjat (sana va yil)	Amaliy tatbiq jarayoni	Tizimli yondashuvning tarbiyaviy natijasi
Ichki boshqaruv va metodik tartib	Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi metodik tavsiyalar va ichki tartib-qoidalari, 2022	Tarbiyaviy jarayonning monitoringi, semestr yakunida hisobotlar tuziladi, murabbiylar guruhi faoliyatni tahlil qiladi va reja takomillashtiriladi.	Tarbiyaviy jarayon uzluksiz takomillashadi, pedagogik qarorlar statistik asosda qabul qilinadi va sifat oshadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, tizimli yondashuv oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy jarayonning samaradorligini ta’minlashda asosiy omil hisoblanadi. Tizimli yondashuv tarbiyaviy ishlarni alohida tadbirlar majmui sifatida emas, balki maqsad, mazmun, metod va baholash mexanizmlarini uzviy bog‘laydigan yagona tizim sifatida tashkil etishga imkon beradi.

O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi, xususan “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun (23.09.2020), “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi” (08.10.2019) va Oliy ta’lim davlat standarti (19.10.2021) oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy jarayonni normativ va strategik jihatdan tartibga solishga mustahkam huquqiy asos yaratadi. Ushbu hujjatlar asosida tarbiyaviy ishlar rejalashtiriladi, monitoring qilinadi va baholanadi, bu esa pedagogik jarayonning uzluksizligi va sifatini ta’minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 23.09.2020. O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to‘plami. Lex.uz manbasi

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.10.2019 yildagi PF-5847-son farmoni – “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi”. Lex.uz manbasi

3. Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. “Oliy ta’limning davlat ta’lim standarti: Asosiy qoidalar”. Buyruq №3076-2, 19.10.2021, Toshkent. Lex.uz manbasi

4. Islomova, M. “Oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni samarali tashkil etish metodikasi”. Toshkent, O‘zbekiston, Oliy ta’lim nashriyoti, 2020. Lex.uz manbasi